

Thuisgevoel na scheiding

Het gevoel ergens bij te horen, 'het thuisgevoel', is een fundamentele menselijke behoefte. Volgens wetenschappelijk onderzoek draagt deze verbondenheid met anderen bij aan de gezondheid en het welzijn van kinderen, en aan hun ontwikkeling op langere termijn. Maar wat als zij opgroeien met gescheiden ouders en deels in twee huizen? Een multidisciplinair team van de Universiteit Utrecht doet hier onderzoek naar.

De behoefte om ergens bij te horen, *the need to belong*, is al vroeg aanwezig. Pasgeborenen zoeken van nature geborgenheid en bescherming bij hun ouders of verzorgers. Allereerst met als doel overleving. Maar vanaf de vroege ontwikkeling zie je dat kinderen genieten van sociale interacties en dat hun gedrag mede gemotiveerd wordt vanuit de behoefte aan aandacht. Een positieve thuisomgeving, waarin kinderen zich geliefd, begrepen en ondersteund voelen, kan dan ook een beschermende factor zijn in hun ontwikkeling.

Onderzoek

Verscheidene onderzoeken hebben aangetoond dat het thuisgevoel binnen gezinnen kan beschermen tegen emotionele problemen, delinquent gedrag en slechte schoolprestaties. Ook in de adolescentie blijft het gezin een belangrijke basis van waaruit jongeren de wereld exploreren, om bijvoorbeeld onafhankelijkheid en autonomie te ontwikkelen. Hoewel het dus heel belangrijk is dat jongeren zich thuis voelen binnen hun gezin, kunnen andere sociale omgevingen, zoals de vriendengroep, school en buurt ook (deels) in die behoefte voorzien. Veel onderzoek naar thuisgevoel is gebaseerd op intacte gezinnen. We weten nog maar weinig over het thuisgevoel van jongeren na scheiding, de betekenis voor hun ontwikkeling, en factoren die daarbij van belang zijn. In het onderzoeksproject *Waar hoor ik thuis* staat het thuisgevoel van jongeren na scheiding centraal. Als onderdeel van het Utrechts onderzoeksthema *Dynamics of Youth*, werken wetenschappers uit diverse vakgebieden samen om de ontwikkeling van jeugd beter te begrijpen. Het *Waar hoor ik thuis*-team bestaat uit onderzoekers vanuit pedagogiek, rechten, stadsgeografie, linguïstiek en informatica.

Kinderen en scheiding

In Nederland krijgen naar schatting jaarlijks 86.000 minderjarige kinderen te maken met de scheiding van hun ouders. Hieronder vallen zowel formele scheidingen als verbroken samenwonenrelaties. Voor kinderen gaat dit vaak gepaard met drastische veranderingen in het gezinsleven, zoals verhuizingen en verminderd of zelfs verlies van contact met één of beide ouders. Daarnaast krijgen zij vaak te maken met nieuwe gezinsleden: nieuwe partners van ouders, stief- en halfbrusjes.

Ook buiten het gezin kunnen transitie optreden: een andere woonplaats en/of school. En dus andere dagelijkse routines van naar school, vriendjes, sport en hobby's gaan. We weten uit onderzoek dat deze veranderingen mede bepalend zijn voor het functioneren van kinderen na scheiding. De hypothese is dat die veranderingen ook invloed hebben op de mate van thuisgevoel binnen het gezin, de vriendengroep, de school en buurt.

Veranderingen na scheiding

De meest directe verandering waarmee jongeren na scheiding te maken krijgen, is hun woonsituatie. Tegenwoordig groeien steeds meer kinderen op in een co-oudergezin; de arbeidsparticipatie van moeders is toegenomen en vaders zijn in toenemende mate betrokken bij de zorg voor kinderen. Ook veranderingen in wetgeving, met name de wet 'Bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding' sinds 2009, spelen een rol in de toegenomen co-oudergezinnen na scheiding. Hoewel de meeste kinderen na een scheiding nog altijd voornamelijk bij hun moeder wonen, verblijft een toenemend aantal ongeveer evenveel bij vader als moeder; momenteel zo'n 27%. Voor al deze kinderen geldt dat het thuisgevoel anders is, alleen al omdat hun ouders niet meer bij elkaar in één huis wonen.

Eerste onderzoeksresultaten Waar hoor ik thuis?

Als pilot van *Waar hoor ik thuis* vroegen we duizend middelbare scholieren in Nederland naar hun gezinsleven en functioneren. Deze steekproef was representatief in termen van urbanisatiegraad, schoolniveau, opleiding ouders en percentage scheidingen. Van de bijna tweehonderd jongeren uit gescheiden gezinnen weten we het volgende:

- Hun woonsituatie komt overeen met landelijke cijfers: 31% brengt ongeveer evenveel tijd bij beide ouders door, 64% is meestal of altijd bij moeder en 5% meestal of altijd bij vader. Op de vraag 'waar woon je?' antwoordt 60% 'afwisselend bij vader en moeder'. Zij lijken beide huizen als 'thuis' te zien.
- Ruim 60% rapporteert een verhuizing van één of beide ouders naar een ander huis. Voor slechts 15% geldt dat hun ouders in dezelfde buurt wonen. Bij 38% wonen zij in een andere buurt en voor 48% zelfs in een andere plaats.
- De meerderheid geeft aan dat één of beide ouders een nieuwe partner hebben: ongeveer 68% van de vaders, 57% van de moeders en bij 45% van de jongeren allebei.
- Bijna de helft van de jongeren heeft stiefbrusjes gekregen en ruim een derde halfbrusjes; 15% zelfs allebei.
- Een deel van de jongeren heeft ook een scheiding in een 'nieuwe' relatie van de ouders meegemaakt: ongeveer 13% bij moeder en 17% bij vader.
- Door de scheiding is 13% van de jongeren van school veranderd en 16% gestopt met een hobby. Ook zien sommige jongeren hun vrienden (12%), familie (26%) of huisdier(en) niet meer (37%).

Wat betekent dit voor het thuisgevoel?

- Jongeren uit gescheiden gezinnen ervaren over het algemeen een lager thuisgevoel binnen het gezin dan jongeren uit intacte gezinnen. Dit verschil is deels toe te schrijven aan de woonsituatie: wanneer jongeren meer bij een ouder zijn, voelen zij zich daar ook meer thuis.
- Hoe meer ouders ruzie maken, hoe minder jongeren zich thuis voelen bij hen. Wel zien we dat het thuisgevoel bij vader meer lijdt onder deze ouderlijke conflicten.
- Het thuisgevoel van jongeren hangt significant samen met hun welbevinden: hoe meer zij zich thuis voelen, hoe beter het met hen gaat. Daarbij gaat het niet alleen om het thuisgevoel bij vader en moeder, ook de verbondenheid met vrienden, school en de buurt spelen een belangrijke rol.

Inge van der Valk

Zoë Rejaän

Longitudinaal onderzoek

De bevindingen uit onze pilot laten duidelijk het belang van het thuisgevoel zien voor jongeren na een scheiding. Ons uitgebreide, longitudinale onderzoek bij vaders, moeders en jongeren na scheiding zal meer inzicht geven in de omstandigheden en mechanismen die hierbij een rol spelen. Zo onderzoeken we onder andere geografische factoren, co-ouder gedrag, ouder-kind communicatie, social media gebruik, juridische procedures na scheiding en afspraken omtrent zorg en omgang en de mate waarin jongeren zich daarbij betrokken voelen. Met deze kennis hopen we een belangrijke bijdrage te leveren aan het klinisch werkveld, wet- en beleidsmakers, gemeenten, scholen, maar bovenal ouders en kinderen uit gescheiden gezinnen.

tekst: Zoë Rejaän, PhD-kandidaat en Inge van der Valk, universitair docent en onderzoeker, beide werkzaam bij de onderzoeksgroep Jeugd en Gezin van de Universiteit Utrecht

Meer informatie: www.uu.nl/waarhoorikthuis.

Onderzoekers Zoë Rejaän en Inge van der Valk zouden dit verhaal oorspronkelijk presenteren tijdens de (afgelaste) bijeenkomst *Puur Pedagogiek* van de NVO op 27 maart jl.